

Argument

Lucrarea de față a fost concepută din dorința de a le oferi elevilor din clasa a VIII-a un instrument util în vederea unei pregătiri eficiente pentru evaluarea națională la disciplina *Limba și literatura română*.

Cartea, realizată în deplină concordanță cu programa pentru examen, tratează conținuturile asociate competențelor de evaluat în mod sistematic, ținându-se cont de specificul itemilor din modelele de subiecte și din subiectele de examen elaborate de CNEE în ultimii ani școlari, oferite în a doua parte a lucrării.

Prima parte a lucrării conține variante de lucru având drept suport texte literare și nonliterare. Sunt abordate cele trei genuri literare, speciile literare prevăzute în programă, respectiv diverse noțiuni care vizează receptarea textelor literare și nonliterare. Variantele de lucru conțin atât exerciții, menite să-i familiarizeze pe elevi cu specificul subiectului de examen, cât și fișiere teoretice, respectiv sugestii de rezolvarea a cerințelor.

În vederea rezolvării corecte a exercițiilor propuse pe baza textelor date, elevii pot consulta și fișele-sinteză din ultima parte a lucrării, care cuprind noțiunile teoretice din programa pentru examen.

Autorul

A. GENUL EPIC. SPECII EPICE

1. Genul epic

Genul epic cuprinde operele în care *ideile, impresiile, părerile* sunt exprimate în *mod indirect*, prin intermediul *acțiunii* la care iau parte *personaje*, întâmplările fiind relatate de un *narator*.

Trăsăturile operei epice:

- În opera epică sunt relatate o serie de evenimente, întâmplări, care constituie acțiunea. De cele mai multe ori, acțiunea este relatată respectându-se cele cinci momente ale subiectului (expozițiunea, intriga, desfășurarea acțiunii, punctul culminant, deznodământul).
- La acțiune iau parte personaje (principale, secundare, episodice, figuranți).
- Vocea din textele epice se numește narator, acesta putând relata întâmplările la persoana a III-a (narator obiectiv, narațiune la persoana a III-a) sau la persoana I (narator-personaj, narațiune la persoana I).
- Apar cele trei moduri de expunere: narațiunea, descrierea și dialogul.

Specii epice (din programa pentru Evaluarea Națională): **basmul popular, schița, fabula, balada populară, nuvela, romanul.**

VARIANTA DE LUCRU 1

Citește textul dat și răspunde la cerințele date.

Întâmplarea făcu să fiu odată de față când intră un țăran într-un magazin de fierărie.

— Bună ziua! zise dânsul.

— Ce dorești?

— Aș vrea **să cumpăr** o coasă...

Negustorul se repezi și trânti pe teighea un mănunchi de coase.

Țăranul se uită la ele chiorâș, cu niște priviri dușmănoase, apoi, întorcându-se cu dispreț și strâmbând din nas, murmură:

— Aș cumpăra d-alea cu pajura tunului.

Negustorul dădu la o parte coasele cu cap de taur și aduse vreo câteva din cele cu pajura tunului.

— Da' parcă mai sunt **acolo**, mormăi țăranul peste umăr.

Prăvăliașul, om răbdător, aduse îndată toate coasele însemnate cu pajura tunului. Țăranul își alunecă ochii peste marfă, dar nici n-o atinse. Clătină din cap gânditor.

— Ei, ce mai poțestești?

— De, mă gândesc că tot mai bine o fi să aleg una din cele cu cap de taur...

Negustorul n-avu încotro; încărcă teigheaua din nou cu coasele cele dintâi. Acuma însă văzu și țăranul că-și face de cap și deci luă din grămadă o coasă la nimereală. Închise întâi ochiul drept și cercetă coasa cu de-amănuntul, apoi închise pe cel stâng, ținând-o înaintea, cu vârful în jos. Pe urmă o ridică în sus și o mai privi așa o bucată bună de vreme.

— Cât ai cere pe ea? țâfni, în sfârșit, către negustor, așa ca cu gura altuia.

— Patru lei.

— Pe coasa asta? întrebă țăranul batjocoritor. Nu se poate!

O îndepărtă puțin și trase cu mâna o linie în aer, să vază cum ar veni dac-ar avea coderiște, apoi o ciocăni cu degetul arătător și, în cele din urmă, o îndoi pe genunche.

— Hm... ei... va să zică, nu glumești?

Negustorul se jură pe tot ce are mai scump că nu i-o poate da mai ieftin deoarece și pe el îl costă patru lei în cap.

- Dar bine, domnule, nu vezi d-ta că nu-i călită cumsecade?
- Te înșeli, e fabricată din cel mai fin oțel englezesc.
- Ia nu te mai face caraghios! Trebuie să fii orb să nu vezi că e făcută dintr-una **veche**...
- E o marfă minunată, care o să ție până la moartea d-tale.
- Dacă cumva nu s-o rupe în otavă, zise țăranul râzând.
- Coasă ca asta n-ai avut d-ta de când ești pe lume. Mă rog, n-ai decât s-o cercetezi mai bine și să vezi...
- Aș, ce să mai cercetez? Coasa-i coasă, una ca și alta. O iau pe care îmi cade în mână. Ei, spune-mi verde, cât ceri pe ea, că n-am vreme de pierdut. Am o mulțime de treburi prin târg...
- Ți-am spus o dată: patru lei.
- Dar bine, domnule, pe ce ceri d-ta patru lei, pe ce?...
- Și, zicând aceasta, începu să cerceteze coasa din nou, iar ca să o vază mai bine, ieși în stradă. În prag, însă, se întoarse și strigă:
- Ia seama, că mi-am lăsat înlăuntru pălăria!

(Liviu Rebreanu, **Țăranul și coasa**)

LIVIU REBREANU (27 noiembrie 1885 – 1 septembrie 1944)

Opere reprezentative

nuvele: *Proștii, Catastrofa, Ițic Ștrul, dezertor*

romane: *Ion, Răscoala, Pădurea spânzuraților, Ciuleandra*

Liviu Rebreanu este considerat a fi întemeietorul romanului românesc modern, una dintre personalitățile marcante ale perioadei interbelice, membru al Academiei Române. În scrierile sale a tratat teme variate, reușind să surprindă viața în complexitatea ei socială și psihologică.

A

1. Notează câte un sinonim potrivit pentru sensul din text al cuvintelor subliniate: *odată*, *răbdător*, *să cerceteze*.
2. Scrie câte un antonim potrivit pentru sensul din text al cuvintelor scrise îngroșat: *să cumpăr*, *acolo*, *veche*.
3. Transcrie din textul dat trei cuvinte obținute prin derivare cu sufix.
4. Desparte în silabe cuvintele: *mănunchi*, *negustor*, *pălăria*.
5. Explică rolul semnelor de punctuație din enunțul:
— *Dar bine, domnule, nu vezi d-ta că nu-i călită cumsecade?*
6. Explică ce rol are cratima în cuvântul *d-ta*.
7. Transcrie un indice temporal și unul spațial din textul dat.
8. Precizează două moduri de expunere prezente în textul dat.
9. Formulează două idei principale/secundare din textul dat.
10. Prezintă în 30-50 de cuvinte semnificația secvenței:
— *E o marfă minunată, care o să ție până la moartea d-tale.*
— *Dacă cumva nu s-o rupe în otavă, zise țăranul râzând.*

B

Redactează o compunere de 150-250 de cuvinte în care să motivezi apartenența textului dat la genul epic.

În compunerea ta, trebuie:

- să precizezi patru trăsături ale genului epic;
- să ilustrezi două trăsături ale genului epic, valorificând textul dat;
- să ai un conținut adecvat cerinței;
- să respecți precizarea privind numărul de cuvinte.

Sugestii pentru redactarea compunerii

- **Introducere** → definiția genului epic, în care sunt cuprinse cele patru trăsături ale acestuia, respectiv enunțarea ipotezei – de exemplu: În textul dat apar trăsături ale acestui gen literar.
- **Cuprins** → dezvoltarea celor două argumente pentru încadrarea textului în genul epic – vor fi scrise două paragrafe, fiind utilizate formulele specifice textului argumentativ: *În primul rând.../În al doilea rând...; Pe de o parte.../Pe de altă parte... etc.*
Cele două argumente vor viza două trăsături ale genului epic prezente în textul dat, de exemplu: *relatarea unor întâmplări de către narator* (se realizează un rezumat), *participarea personajelor la întâmplări* (care sunt personajele, ce relații se stabilesc între acestea etc.), *ideile și părerile reies din acțiune* (evidențierea acestora, apel la text).
- **Încheiere** → concluzia prin care se reia ipoteza, demonstrată prin argumentele prezentate anterior – structuri specifice concluziei: *Așadar...; Prin urmare...; În concluzie... etc.*

C. GENUL DRAMATIC

Genul dramatic cuprinde operele scrise pentru a fi *reprezentate pe scenă*, motiv pentru care acestea sunt concepute sub forma unui *schimb de replici între personaje* sau a unui *monolog al personajului*, intervențiile autorului constituindu-se în *indicațiile scenice*, care au rolul de a facilita punerea în scenă a textelor.

Trăsăturile operei dramatice:

- Textele dramatice sunt împărțite în acte (uneori tablouri) și scene. În cazul actelor, întâmplările se petrec în același decor, scenele fiind stabilite în funcție de intrările și ieșirile personajelor din scenă.
- Modurile de expunere specifice operelor dramatice sunt dialogul și monologul.
- În operele dramatice apar indicațiile scenice, numite și didascalii. Prin acestea, autorul oferă informații referitoare la decor, la atitudinea personajelor, la mișcarea în scenă sau la reacțiile acestora.
- Acțiunea se conturează în jurul unui sau al mai multor conflicte, în care sunt antrenate personaje care își dezvăluie trăsăturile în special prin intermediul schimbului de replici.

VARIANTA DE LUCRU 1

Citește textul dat și răspunde la cerințele date.

LEONIDA: Trebuie să fie **târziu**, Mițule; ne culcăm?

EFIMIȚA (se scoală și se uită la ceas): Douăspce trecute, bobocule.

LEONIDA (sculându-se și el și mergând spre patul din stânga): Vezi dumneata cum trece vremea cu vorba...

EFIMIȚA (dregându-și patul): Ei! cum le spui dumneata, să tot stai s-asculți; ca dumneata, bobocule, mai rar cineva.

LEONIDA (la pat și intrând sub plapumă): Mițo, ai zis matale fetii să vie mâine mai de dimineață ca să facă focul?

EFIMIȚA (stingând lampa): Da. (se-nchină și se așază în pat la dreapta)

(Odaia rămâne luminată numai de flacăra tăciunilor din sobă.)

LEONIDA (după ce s-a învârtit în pat până să-și facă culcușul, cu satisfacție): A! așa!

(Un moment pauză, în timp ce fiecare **se așază** bine în așternutul său.)

EFIMIȚA (din așternut): Și zi așa cu Galibardi, 'ai?

LEONIDA (asemenea): Așa zău!... Ei! mai dă-mi încă unul ca el, și până mâine seara, – nu-mi trebuie mai mult, – să-ți fac republică... (cu regret.) Da' nu e! Da' o să-mi zici că cu încetul se face oțetul, ori că mai rabdă, că n-a intrat zilele-n sac. (cu tărie) D-apoi bine, frate, până când tot rabdă azi, rabdă mâine? că nu mai merge, domnule, s-a săturat poporul de tiranie, trebuie republică!

EFIMIȚA: Adică, zău, bobocule, de! eu, cu mintea ca de femeie, pardon să te-ntreb și eu un lucru: ce procopseală ar fi și cu republica?

LEONIDA (minunat de-așa întrebare): Ei! bravos! ș-asta-i bună! Cum, ce procopseală? Vezi, asta-i vorba: cap ai, minte ce-ți mai trebuie? Apoi, închipuiește-ți dumneata numai un condei, stăi să-ți spui: mai întâi și-întâi că dacă e republică, nu mai plătește niminea bir...

EFIMIȚA: Zău?

LEONIDA: Zău... Al doilea că fieștecare cetățean **ia** câte o leafă bună pe lună, toți într-o egalitate.

(I.L. Caragiale, **Conu Leonida față cu reacțiunea**)

A

1. Notează câte un sinonim potrivit pentru sensul din text al cuvintelor subliniate: *odaia*, *rabdă*, *minunat*.
2. Scrie câte un antonim potrivit pentru sensul din text al cuvintelor scrise îngroșat: *târziu*, *se așază*, *ia*.
3. Transcrie din textul dat trei cuvinte obținute prin compunere prin sudare.
4. Transcrie din textul dat trei cuvinte care conțin diftongi.
5. Explică rolul semnelor de punctuație din enunțul: *Mișo, ai zis matala fetii să vie mâine mai de dimineață ca să facă focul?*
6. Explică ce rol are cratima în structura *s-ascuți*.
7. Transcrie un indice temporal și unul spațial din textul dat.
8. Numește personajele din fragmentul dat.
9. Formulează două idei principale/secundare din textul dat.
10. Prezintă în 30-50 de cuvinte semnificația secvenței: *Ei! bravos! ș-asta-i bună! Cum, ce procopseală? Vezi, asta-i vorba: cap ai, minte ce-ți mai trebuie?*

B

Redactează o compunere de 150-250 de cuvinte în care să motivezi apartenența textului dat la genul dramatic.

În compunerea ta, trebuie:

- să precizezi patru trăsături ale genului dramatic;
- să ilustrezi două trăsături ale genului dramatic, valorificând textul dat;
- să ai un conținut adecvat cerinței;
- să respecți precizarea privind numărul de cuvinte.

Sugestii pentru redactarea compunerii

- o **Introducere** → definiția genului dramatic, în care sunt cuprinse cele patru trăsături ale acestuia, respectiv enunțarea ipotezei – de exemplu: *În textul dat apar trăsături ale acestui gen literar.*
- o **Cuprins** → dezvoltarea celor două argumente pentru încadrarea textului în genul dramatic – vor fi scrise două paragrafe, fiind utilizate formulele specifice textului argumentativ: *În primul rând.../În al doilea rând...; Pe de o parte.../Pe de altă parte... etc.*

Cele două argumente vor viza două trăsături ale genului dramatic prezente în textul dat, de exemplu: *modul de expunere specific este dialogul, textul fiind construit sub forma unui schimb de replici între personaje* (prezentarea personajelor și precizarea temei dialogului dintre acestea, rezumat), *prezența indicațiilor scenice care facilitează punerea în scenă a piesei* (identificarea indicațiilor scenice și transcrierea acestora pe categorii – indicații care se referă la mișcarea în scenă a personajelor, la reacțiile sau la atitudinile acestora).

- o **Încheiere** → concluzia prin care se reia ipoteza, demonstrată prin argumentele prezentate anterior – structuri specifice concluziei: *Așadar...; Prin urmare...; În concluzie... etc.*

CUPRINS

Partea I. Variante de lucru	5
A. Genul epic. Specii epice	6
1. Genul epic	6
2. Basmul popular	12
3. Schița	17
4. Fabula	24
5. Balada populară	29
6. Nuvela	35
7. Romanul	40
8. Scrierea despre textul epic – semnificația/mesajul textului	44
9. Scrierea despre textul epic – semnificația titlului	48
10. Scrierea despre textul epic – caracterizarea personajului	52
11. Scrierea despre textul epic – descrierea artistică în proză	56
B. Genul liric. Specii lirice	59
1. Genul liric	59
2. Pastelul	64
3. Doina populară	69
4. Scrierea despre textul liric – semnificația/mesajul textului	74
5. Scrierea despre textul liric – semnificația titlului	78
C. Genul dramatic	82
D. Texte nonliterare	87
 Partea a II-a. Variante și subiecte oficiale CNEE	 117
 Partea a III-a. Fișe-sinteză	 159
A. Limba română	160
B. Semne de punctuație și ortografie	169
C. Teorie literară	172